

etc.]. *Batanet* [a Rossell, supra; *AlcM*], cf. cast. *abatánar* [c. 1500], *batanero* [1511].

¹ Messerschmidt, *VKR* iv, 1931, 278; des d'on continua cap al lleonès meridional de la Sierra de Gata Bierhenke, 72). — ² La traducció estranya *batus* del Torra no ens ha de fer dubtar (probablement malentès d'una glossa llatina on *cadus* 'mena de bací' figurava com a traducció del gr.-ll. *batus*, com en Du C., i que fou entès com si valgués per *noc* 'batan' i 'mena de bací'), car *batanar* figura també en el *DTorra* com a verb traduït *batuo*, -is, o sigui 'batre, batanar'; a Torra li degué venir de la tradició nebrissense (*abatán* de paños, *batanar* paños); però el fet que fins Onofre Pou i Lacav. ometin el mot prova que no era prou general ni sentit com a mot tan verament català que no es pogués perdre de vista i deixar d'incloure'l. — ³ Ni poant en la font immensa del baix llatí, i de la documentació semi-romànica arrellegada per Du C. i els seus continuadors, no aconseguim canviar substancialment el caràcter meridional d'aquesta àrea. Un *batandus* no localitzat i que sembla de procedència francesa apareix atribuït a un text de 1171. És segur? Encara que ho sigui no és data tan antiga que dificulti la hipòtesi d'una propagació des del món hidràulic i industrial de l'hispano-àrab. Fora d'això *batannum* en una escriptura del Tarn de l'any 1328, ens porta novament arran de la frontera catalana, i no ens en aparten tant com això una del Berry de 1385 i una de Langres (extrem SE. de Champagne) de 1263. I de nou encara convindria preguntar-se si els llocs i dates de tot això són ben segures i precises. Avui ni tan sols el verb *batanà* passa més al N. del Carcí, i de nou así la -n simple s'oposa a un ètímon en -ENTEM o -ENDUM. — ⁴ «Foulon» amb -ff- i -ân documentats explícitament. — ⁵ *batânîya* «couverture», «gilet doublé», «vêtement de dessous de femme», Lentin; també en fonts tunisenques i egípcies en Dozy, *Suppl.* I, 98a. Altres derivats un poc més llunyans en Simonet i Steiger, però *batunada*, hapax de 1019, en Gz. Moreno (cf. Steiger i Neuvonen) seria molt important per la data tan antiga de 1019, sigui o no certa la natural sospita d'una falsa lectura de *u* per *a*. — ⁶ Pot tractar-se del tipus intensiu *batân* amb *tt* geminada (com *alfarràs*, *alfabbâr*, *alcarrassa*, *albarrana*, etc.) o bé d'un plural amb *t* senzilla, i abreviatura d'una combinació d'estat constructe. Lentin escriu clarament amb *tt*, Beaussier segons sembla amb consonant senzilla, les altres dades tenen valor més condicional (i en part hi pot haver convergència de dos elements parònims, sobretot entre els moriscos i gent hispànica que no distingia en aquest punt impertorbablement). Beaussier diu que a Tunis s'usen conjuntament *ribâ* *l-b(a)tân* o simplement *b(a)tân*. Com que *ribâ* és 'molí', aquella es tradueix literalment 'molí de batan', però es pot entendre que *batân* en aquesta combinació és un plural fracte del mot que significa 'badanes, pells assonades' ('molí de pells': és veritat que en aquest sentit les

formes més conegudes són els plurals *batân* i *batânât*, però n'hi solia haver encara d'altres en tals casos; això sense comptar amb pronúncies morisques com -ne per -na, i amb la constant creació de noms collectius sense -a al costat dels noms d'unitat amb -a). Lentin ens adverteix que *batân* a la província de Constantina és en realitat el nom de l'«ouvrier foulon», i compremem que llavors entrem en el tipus repetidíssim dels noms d'oficis, com *fabbâr* 'gerrer, terrisser', *qattâr* 'tallador', etc. Llavors ens adonem que en el nostre *batan* poden haver coincidit dues fonts paral·leles, acostadíssimes i sinònimes, *batân* 'bataner, obrer de batan' i (*ribâ*) *l-batâ(i)n* 'molí de pells'.

Batata, V. *patata* *Batcoll*, V. *bescoll* *Bàtec*, *batec*, *batedor*, *bategar*, V. *batre*

BATEJAR, del ll. BAPTĪZARE (pron. vulgarment *baptezzare*) id., i mot del llatí cristià provinent del grec βαπτίζω id., pròpiament 'capbusso', derivat de βάπτω 'submergeixo'. □ I.^a doc.: Lluïl.

Aquesta forma rigorosament popular fou patrimoni comú de totes les llengües romàniques, des del romànes fins al gallego-portuguès, incloent-hi l'italià (que antigament havia vacil·lat entre *batteggiare* i el després predominant *battezzare*), el francès (on antigament es deia *batoyier*) i el castellà on *batear* (Berceo, Juan Manuel, *Crón.* de 1344) no fou eliminat pel cultisme *bautizar* fins al S. xv (DCEC); per a un mot així pot comptar, de més a més, com a llengua romànica el basc, on trobem formes com *batbeiatu* a la Sule i a Navarra, des del Roncal fins a l'Aczkoa (Mitxelena, *FonHistV.*, 175). La forma rigorosament hereditària *batejar* ha restat general fins avui en català, llengua d'oc, etc.

En català és mantingué, junt amb aquesta, una variant més lleu, *bateiar*, sovint reduïda a *batiar*. Estan en lluita en els textos dels Ss. xiii i xiv. En Lluïl trobem *batejar* (*Blanq.*, *NCl.* II, 156,25); a les *VidesR* (*LleuresC*, p. 289) i el *Fèlix de les Meravelles* apareixen tots dos: *batejar* I, 107, i «tot hom qui no sie *betial* és perdut» (I, 105); «negun *batiat* ne *batuada*, ne serrahí ne serrahina --- no gosen acollir --- negun *catiu*», doc. de Barcelona a. 1290, «que negú *batiat* qui sia estat juheu no gos ---», a. 1319 (*BABL* VI, 98). Com es veu, la variant més popular apareix amb especial freqüència en el participi i com a antònim de 'jueu o moro no convertit'; també en documents posteriors, i en formes com *batiana* (Subj.), a. 1318, o *batiar* a. 1325 (Finke, *Acta Arag.* III, 350; *Esp. Sagrada* XLVIII, 227). Després la forma *bateiar* romançgué en el Pallars i altres parlars del NO., i *batiar* a les Balears¹ i en molts derivats d'altres bandes (vegeu infra).

DERIV.: *Bateig* [S. xiv, *DAG.*; 1568, *AlcM*], i, de la variant *bateiar*, l'abstracte *batei* (Rosselló i Pallars), que a la Pobra de Segur apareix ultracorregit en *batell* (Z. Rocafort, *BCEC* IX, 70); a l'Alguer i a Eivissa s'usa en lloc de *bateig* el substantivat *un batid(r)*